

Sygn. akt I A Ca 474/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Janusz Leszek Dubij
Sędziowie	:	SA Elżbieta Bieńkowska SA Krzysztof Chojnowski (spr.)
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. Ł. (1) i L. Ł.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Aresztowi Śledczemu w B.**

o zadośćuczynienie i rentę

na skutek apelacji **powódki A. Ł. (1)**

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 15 listopada 2012 r. sygn. akt I C 706/11

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **punkcie I o tyle, że zasądza od pozwanego Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w B. na rzecz powódki A. Ł. (1) kwotę 20.000 (dwadzieścia tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lipca 2011 r. do dnia zapłaty;**

b) **w punkcie II w ten sposób, że odstępuje od obciążania powódki A. Ł. (1) kosztami procesu;**

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. odstępuje od obciążania powódki A. Ł. (1) kosztami procesu za II instancję.

UZASADNIENIE

Powódka A. Ł. (1) wносиła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w B. tytułem odszkodowania z racji znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej wskutek śmierci ojca A. Ł. (2) kwoty 400.000

złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 22 kwietnia 2008 roku do dnia zapłaty, a także tytułem renty kwoty 1.000 złotych miesięcznie płatnej do dnia 15-go każdego miesiąca do rąk matki K. G. jako ustawowej przedstawicielki powódki, poczynszy od maja 2008 roku. Domagała się też zasądzenia od pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych.

Powódka L. Ł. wносиła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w B. tytułem odszkodowania z racji znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej wskutek śmierci syna A. Ł. (2) kwoty 150.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 22 kwietnia 2008 roku do dnia zapłaty. Wnosiła też o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych.

Pozwany Skarb Państwa – Areszt Śledczy w B. wносиł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódek kosztów procesu według norm przepisanych. Podnosił, że po stronie pozwanego nie było żadnych zaniedbań co do zapewnienia bezpieczeństwa osobistego osadzonemu A. Ł. (2). Zdaniem pozwanego powódki nie udowodniły też, że doszło do znacznego pogorszenia ich sytuacji życiowej, jak również nie wykazały wysokości dochodzonych roszczeń.

Wyrokiem z dnia 15 listopada 2012 roku Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił powództwo i zasądził na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa od powódki A. Ł. (1) kwotę 7.200 złotych, zaś od powódki L. Ł. kwotę 3.600 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że A. Ł. (2) – ojciec A. Ł. (1) i syn L. Ł. posiadał status świadka koronnego w śledztwie prowadzonym przez Prokuraturę Okręgową w Gorzowie Wielkopolskim w sprawie VI Ds. 28/03 i dlatego na mocy postanowienia z dnia 19 lipca 2004 roku został objęty programem ochrony świadka koronnego, w którym funkcjonował na zasadach umożliwiających mu swobodne przemieszczanie się i dysponowanie czasem wolnym. Przed uzyskaniem statusu świadka koronnego A. Ł. (2) był sześciokrotnie karany wyrokami sądów, w tym Sądu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim oraz Sądów Rejonowych w Zielonej Górze, M., S. i S.. Wyroki te dotyczyły przestępstw kradzieży z włamaniem do wielu samochodów wyższej klasy. W latach 1993-2003 A. Ł. (2) przebywał w szeregu aresztów śledczych i zakładów karnych – w M., Z., C. i N. oraz G. – jako tymczasowo aresztowany i odbywający kary pozbawienia wolności.

Sąd I instancji ustalił również, że w dniu 2 marca 2008 roku Sąd Rejonowy w Białymstoku na wniosek Prokuratury Rejonowej B.-P. w sprawie Ds. 804/08 nakazał tymczasowo aresztować A. Ł. (2) na okres trzech miesięcy w związku z podejrzeniem popełnienia przez niego osiemnastu przestępstw kradzieży z włamaniem do samochodów oraz dwóch oszustw w okresie od stycznia do lutego 2008 roku w B. i K.. W trakcie posiedzenia w przedmiocie tymczasowego aresztowania A. Ł. (2) przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów. Postępowanie przygotowawcze w tej sprawie nie miało związku z postępowaniem prowadzonym przez Prokuraturę Okręgową w Gorzowie Wielkopolskim, w ramach którego A. Ł. (2) objęto programem ochrony świadków koronnych. Niemniej jednak Sąd Rejonowy w Białymstoku, na prośbę przebywających w budynku sądu funkcjonariuszy Zarządu Ochrony Świadców K. (...) Biura (...) Komendy Głównej Policji, w nakazie przyjęcia do Aresztu Śledczego w B. polecił izolację A. Ł. (2) od wszystkich innych osadzonych. Realizując polecenie Sądu Rejonowego w Białymstoku Dyrekcja Aresztu Śledczego w B. – nie mając wiedzy o posiadanym przez A. Ł. (2) statusie świadka koronnego – nakazała umieścić go w pojedynczej celi nr 30 pawilonu D, który był przeznaczony dla więźniów niebezpiecznych – tzw. (...). Cella nr 30 była objęta monitoringiem, wykonywanym za pomocą jednej kamery, z możliwością obserwacji w podczerwieni, przy czym monitoringiem nie był objęty przynależny do celi w pełni zabudowany i wyodrębniony od reszty celi kącik sanitarny.

Sąd Okręgowy ustalił też, że w nocy z 20 na 21 kwietnia 2008 roku w Areszcie Śledczym w B. A. Ł. (2) popełnił samobójstwo przez powieszenie się. Niezwłocznie po ujawnieniu tego faktu funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. przystąpili do reanimacji, a jednocześnie wezwano karetkę pogotowia. Przybyły na miejsce lekarz stwierdził jednak zgon A. Ł. (2) w wyniku zadzierzgnięcia.

Z dalszych ustaleń Sądu I instancji wynika, że w związku z samobójczą śmiercią A. Ł. (2) sędzia wizytator ds. penitencjarnych Sądu Okręgowego w Białymstoku przeprowadził wizytację doraźną w Areszcie Śledczym w B.. Wizytacja ta dotyczyła oceny legalności i prawidłowości wykonywania tymczasowego aresztowania wobec A. Ł.

(2) oraz prawidłowości postępowania administracji Aresztu Śledczego w B. przed i po ujawnieniu zdarzenia. Po przeprowadzeniu tej wizytacji uznano, że śmierć samobójcza A. Ł. (2) była wydarzeniem nagłym, nie poprzedzonym żadnymi wcześniejszymi sygnałami i któremu nie można było zapobiec. Nie stwierdzono również żadnych nieprawidłowości w postępowaniu funkcjonariuszy Służby Więziennej i dlatego odstąpiono od formułowania zaleceń wizytacyjnych. W związku z samobójczą śmiercią A. Ł. (2) postępowanie wyjaśniające przeprowadziła także jednostka nadrzędna wobec Aresztu Śledczego w B., tj. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej, która nie stwierdziła żadnych uchybień bądź nieprawidłowości w zakresie działania tego Aresztu. Prokuratura Krajowa Wydział Zamiejscowy w B., a następnie Prokuratura Apelacyjna w Białymstoku prowadziła śledztwo w sprawie samobójczej śmierci A. Ł. (2), które zakończyło się wniesieniem do Sądu Rejonowego w Białymstoku aktu oskarżenia przeciwko funkcjonariuszowi Służby Więziennej D. B., który w chwili śmierci A. Ł. (2) pełnił funkcję oddziałowego. D. B. został oskarżony o to, że w nocy z 20 na 21 kwietnia 2008 roku w B. jako funkcjonariusz publiczny – sierżant Służby Więziennej, pełniąc jednoosobowo funkcję oddziałowego D. Ochrony na posterunku nr 22 w pawilonie D Aresztu Śledczego w B. nie dopełnił obowiązków służbowych w zakresie przeprowadzenia w nieregularnych odstępach czasu, nie rzadziej niż co dwie godziny, kontroli i obserwowania przez system monitoringu i wizjer zachowania w celi nr 30 A. Ł. (2), gdzie w tym samym czasie około godziny 20:00-22:00 dnia 20 kwietnia 2008 roku doszło do samobójczej śmierci tego ostatniego, poprzez zaniechanie wskazanych obowiązków, pomimo dodatkowego pisemnego polecenia Kierownika D. Ochrony zwiększenia częstotliwości kontroli i przez to zaniechanie nieумыślnie spowodował śmierć A. Ł. (2), a także poświadczył nieprawdę co do okoliczności mających znaczenie prawne w dokumencie – raporcie z przebiegu służby oddziałowego z dnia 21 kwietnia 2008 roku w zakresie potwierdzenia przeprowadzenia kontroli zachowania wymienionego osadzonego, podczas gdy w rzeczywistości nie kontrolował i nie obserwował zachowania osadzonego, który nie był widoczny w celi przez system monitoringu blisko 12 godzin – od godziny 19:07 dnia 20 kwietnia 2008 roku do momentu ujawnienia jego zwłok w kąciu sanitarnym w celi nr 30 o godzinie 06:57 dnia 21 kwietnia 2008 roku, a także nie kontrolował i nie obserwował zachowania osadzonego przez wizjer w drzwiach wskazanej celi, która znajduje się naprzeciwko dyżurki oddziałowego – w bezpośrednim jej pobliżu, pomimo tego, że przechodził obok nich korytarzem od godziny 19:07 dnia 20 kwietnia 2008 roku do godziny 06:57 dnia 21 kwietnia 2008 roku łącznie 27 razy, czym działał na szkodę interesu publicznego i prywatnego, tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 k.k. i art. 271 § 1 k.k. w zw. z art. 155 k.k. i w zw. z art. 11 § 2 k.k. Wyrokiem z dnia 1 października 2010 roku Sąd Rejonowy w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09 uniewinnił oskarżonego D. B., a wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 1 lutego 2011 roku w sprawie VIII Ka 867/10.

W rozważaniach prawnych Sąd Okręgowy zaznaczył, że zgodnie z art. 417 § 1 k.c. za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. W ocenie Sądu ewentualną odpowiedzialność pozwanego za niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie należałoby łączyć z art. 108 § 1 k.k.w., w myśl którego administracja zakładu karnego ma obowiązek podejmowania odpowiednich działań celem zapewnienia skazanym bezpieczeństwa osobistego w czasie odbywania kary.

Dalej Sąd Okręgowy wskazał, że stosownie do art. 446 § 3 k.c. sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli skutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej. Przyznanie tego odszkodowania zależy jednak od wykazania odpowiedzialności określonego podmiotu za zdarzenie wywołujące szkodę oraz samej szkody, pozostającej w adekwatnym związku przyczynowym z tym zdarzeniem.

Zdaniem Sądu nie ma podstaw do przyjęcia odpowiedzialności pozwanego Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w B. za samobójczą śmierć A. Ł. (2).

Sąd I instancji uznał, że Areszt Śledczy w B. nie miał obowiązku stosowania jakichś szczególnych i niestandardowych form ochrony A. Ł. (2), który został przyjęty do Aresztu Śledczego w B. w dniu 2 marca 2008 roku. Administracja Aresztu Śledczego w B. nie miała świadomości o posiadanym przez A. Ł. (2) statusie świadka koronnego. A. Ł. (2) nie był objęty ochroną realizowaną przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej podczas pobytu w zakładzie penitencjarnym, bowiem następuje to na mocy postanowienia prokuratora wydanego na wniosek samego świadka koronnego, a wniosku takiego nie było. Areszt Śledczy w B. miał jedynie polecenie odizolowania A. Ł. (2) od wszystkich

podejrzanych i to polecenie wykonał. Zgodnie z nakazem przyjęcia A. Ł. (2) został osadzony sam w celi nr 30 pawilonu D. Pawilon ten istotnie był przeznaczony dla więźniów niebezpiecznych, co miało na celu wzmocnienie ochrony A. Ł. (2), choć oczywiście dotyczyło to raczej ochrony przed innymi osadzonymi. Cella A. Ł. (2) była objęta częściowym monitoringiem, przy czym kamera w celi nie obejmowała kącika sanitarnego. Umieszczenie kamery w tym właśnie miejscu nie było jednak możliwe i skutkowałoby odpowiedzialnością pozwanego za naruszenie dóbr osobistych osadzonego. Natomiast sprawowanie nadzoru – czy też obserwacji – A. Ł. (2) w trakcie jego pobytu w Areszcie Śledczym w B., w tym przede wszystkim feralnej nocy, było już przedmiotem postępowania karnego przeciwko oddziałowemu D. B. toczącego się przed Sądem Rejonowym w Białymstoku. Zgromadzony w tamtym postępowaniu materiał dowodowy nie dał podstaw do stwierdzenia odpowiedzialności karnej D. B., co skutkowało wyrokiem uniewinniającym. Sąd Okręgowy oceniając przywoływane przez strony dowody, znajdujące się w aktach sprawy karnej, nie znalazł podstaw do stwierdzenia odpowiedzialności pozwanego. Pełniący służbę w nocy z 20 na 21 kwietnia 2008 roku oddziałowy nie miał bowiem żadnej możliwości zapobieżenia tragicznemu zdarzeniu, a swoje obowiązki wypełniał należycie. Prawdłowo kontrolował zachowanie A. Ł. (2) za pomocą monitoringu na podczerwień. Co więcej, na polecenie kierownika ochrony celi, w której przebywał A. Ł. (2), była kontrolowana ze zwiększoną częstotliwością. Na terenie Aresztu Śledczego w B. funkcjonował ogólny program profilaktyki samobójstw, a pracujący na oddziale A. Ł. (2) funkcjonariusze Służby Więziennej przeszli w tym zakresie stosowne szkolenia. A. Ł. (2) przez cały okres pobytu w Areszcie Śledczym w B. przebywał w celi sam, ale od początku osadzenia był systematycznie konsultowany przez psychologa. Spotkania te miały miejsce w dniach 18 marca, 27 marca i 11 kwietnia 2008 roku. Dodatkowo w dniu 2 kwietnia 2008 roku A. Ł. (2) był też konsultowany przez psychiatrę M. S. (1). Ostatnia konsultacja psychologiczna miała miejsce w dniu 18 kwietnia 2008 roku, a zatem na 3 dni przed śmiercią osadzonego. Ze sporządzonej wówczas opinii psychologicznej wynika, iż w chwili badania A. Ł. (2) pozostawał w nastroju wyrównanym, był spokojny o sytuację bytową i nie zgłaszał problemów natury psychologicznej oraz nie ujawniał myśli rezygnacyjnych. Mimo obniżonego przez pewien czas nastroju, skutkującego wspomnianą wyżej zwiększoną częstotliwością kontroli zachowania, z regularnych spotkań z wychowawcą, psychologiem, a nawet psychiatrą nie wynikało, by A. Ł. (2) towarzyszyły myśli samobójcze. Okoliczności te, wykazane ponad wszelką wątpliwość, doprowadziły Sąd Okręgowy do wniosku, że funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. prawidłowo zajmowali się osadzonym A. Ł. (2) i podejmowali reakcje adekwatne do ujawnianego przez niego zachowania. Funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. w należyтым stopniu zadbali o bezpieczeństwo A. Ł. (2), zachowując się zgodnie z art. 108 § 1 k.k.w. Istotnie bowiem bezpieczeństwo osobiste skazanego w czasie odbywania kary może być zagrożone lub naruszone przez działania bądź zaniechania osób (współosadzonych, funkcjonariuszy Służby Więziennej i pracowników zakładu, osób trzecich), albo też z innych przyczyn (np. siła wyższa). Natomiast rzeczywiście nie jest możliwe – bez nieustannego naruszenia dóbr osobistych osadzonego – zapobieżenie samobójstwu dorosłego człowieka, który jest zdeterminowany, aby odebrać sobie życie.

Niezależnie od tego Sąd Okręgowy stwierdził, że powódki nie wykazały, iż wskutek śmierci A. Ł. (2) nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej. Powódki nie wskazały nie tylko wysokości dochodów A. Ł. (2), ale także tytułów, z których ów dochód miałby pochodzić. Trudno tym samym przyjąć, by były one w stanie wskazać w jakim zakresie A. Ł. (2) przyczyniał się, bądź ewentualnie mógł przyczyniać się w przyszłości do zaspokojenia ich potrzeb, a przez to, w jakim zakresie nastąpiło pogorszenie ich sytuacji życiowej. Nie było możliwe ustalenie, jakie konkretnie środki finansowe otrzymywał A. Ł. (2) z racji pozostawania świadkiem koronnym, ale bez wątpliwości przysługiwała mu wyłącznie pomoc finansowa na pokrycie kosztów utrzymania, która nie stanowi jednak dochodu w rozumieniu kodeksu cywilnego. Jednocześnie – jak wynika z informacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – A. Ł. (2), urodzony w (...) roku, odprowadzał składki na ubezpieczenie zdrowotne wyłącznie od grudnia 2000 roku do maja 2002 roku. W ocenie Sądu trzeba zatem przyjąć, że tylko w tym okresie uzyskiwał dochód pochodzący z legalnego źródła, choć jednocześnie nigdy też nie rozliczał się z Urzędem Skarbowym, co stanowiło naruszenie prawa. Także z tego względu, że poza latami 2000-2002, A. Ł. (2) nie utrzymywał się z legalnych źródeł, nie można mówić o pogorszeniu sytuacji życiowej powódek. Rozpatrywanie przesłanki z art. 446 § 3 k.c. w kontekście środków uzyskiwanych wyłącznie z działalności przestępczej ewidentnie naruszałoby dobre obyczaje, zasady współżycia społecznego i nie zasługiwało na uwzględnienie. Skarb Państwa nie może być obciążony za śmierć osoby, która przez całe swoje dorosłe życie

występowała przeciwko Państwu i jego obywatelom. Przepis art. 446 § 3 k.c. w zamyśle Ustawodawcy ma służyć rodzinie członka społeczeństwa, który przestrzegał jego norm prawnych i ustanowionego porządku.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 6 i 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2002, Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Powyższy wyrok w całości zaskarżyła apelacją powódka A. Ł. (1) (apelacja L. Ł. została odrzucona) zarzucając:

1. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

a) uchybienie sformułowanej w tym przepisie zasadzie wszechstronności nakazującej poddać ocenie całość zebranego w sprawie materiału i pominięcie w toku dokonywanej oceny:

1) dowodów wskazujących na nieprawidłowości w Areszcie Śledczym w B., szczegółowo wymienionych przez skarżącą;

2) dowodów wskazujących na stan psychiczny A. Ł. (2) i zbagatelizowanie tego stanu przez Areszt Śledczy w B., szczegółowo wymienionych przez skarżącą;

3) dowodów wskazujących na świadomość pracowników Aresztu Śledczego w B. co do sytuacji prawnej A. Ł. (2) i zbagatelizowanie sygnałów w tym zakresie, szczegółowo wymienionych przez skarżącą;

b) błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności dokumentów znajdujących się w aktach sprawy XV K 1145/09 jako niemiarodajnych do przyjęcia odpowiedzialności pozwanego w sytuacji, gdy dokumenty te wskazują, że funkcjonariusze pozwanego uchybili obowiązkowi nadzoru wynikającemu z normy prawnej;

c) wyciągnięcie wniosku logicznie nieprawidłowego, tj. wniosku, że nie jest możliwe - bez nieustannego naruszenia dóbr osobistych osadzonego - zapobieżenie samobójstwu dorosłego człowieka, który jest zdeterminowany aby odebrać sobie życie w sytuacji, gdy reguły logiki i zasady doświadczenia życiowego prowadzą do konkluzji, że zapewnienie właściwego nadzoru i właściwej pomocy psychologa i psychiatry pozwala na zapobieżenie zachowań autodestrukcyjnych;

2) sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, w tym:

a) ustalenie, że pozwana jednostka prawidłowo zajmowała się osadzonym A. Ł. (2) i podejmowała reakcje adekwatne do ujawnianego przez niego zachowania wówczas, gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy uzasadnia wniosek przeciwny (vide: dokumenty wymienione w pkt 1 lit. a ppkt 1 i- 3 zarzutów apelacyjnych);

b) ustalenie, że pełniący służbę w nocy z 20 na 21 kwietnia 2008 roku oddziałowy nie miał żadnej możliwości zapobieżenia tragicznemu zdarzeniu, a swoje obowiązki wypełniał należycie, prawidłowo kontrolował zachowanie A. Ł. (2) za pomocą monitoringu na podczerveniu w sytuacji, gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy uzasadnia wniosek przeciwny;

c) ustalenie, że z zachowania A. Ł. (2) nie wynikało by towarzyszyły mu myśli samobójcze w sytuacji gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy uzasadnia wniosek przeciwny (vide: dokumenty wymienione w pkt 1 lit. a ppkt 2 zarzutów apelacyjnych);

d) ustalenie, że administracja Aresztu Śledczego w B. nie miała wiedzy o posiadanym przez A. Ł. (2) statusie świadka koronnego w sytuacji, gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy uzasadnia wniosek przeciwny (vide: dokumenty wymienione w pkt 1 lit. a ppkt 3 zarzutów apelacyjnych);

e) ustalenie Sądu I instancji, że tylko w okresie 2000 -2002 A. Ł. (2) utrzymywał się z legalnych źródeł, zaś w pozostałym zakresie uzyskiwał środki wyłącznie z działalności przestępczej w sytuacji, gdy takie ustalenia nie znajdują oparcia w zebranych w sprawie materiale dowodowym;

3) naruszenie art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku powodów o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków (pkt 2 pisma procesowego powódek z dnia 27 czerwca 2012 roku) w sytuacji gdy okoliczności, na które dowód zostały zgłoszony mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy;

4) naruszenie art. 236 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez poprzestanie na zbiorczym dopuszczeniu dowodu z „z akt” z podaniem ich sygnatury, bez wskazania konkretnych dowodów, jakie mają być w ten sposób przeprowadzone, i bez sformułowania tez dowodowych;

5) naruszenie art. 224 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez zamknięcie rozprawy bez przeprowadzenia wnioskowanych dowodów, a w szczególności z punktu 1 (wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków), 3 (wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego) i 9 pisma procesowego (wniosek o dopuszczenie dowodu z przesłuchania strony powodowej) powódek z dnia 27 czerwca 2012 roku, przy braku wydania postanowienia oddalającego zgłoszone w tym zakresie wnioski w sytuacji gdy okoliczności, na które dowody zostały zgłoszone mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy;

6) naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. poprzez skonstruowanie uzasadnienia w sposób nieodpowiadający wymogom określonym w tym przepisie, a w tym:

a) poprzestanie na przytoczeniu ogólnikowej i zbiorczej oceny dowodów z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy XV K 1145/09 bez ustosunkowania się do poszczególnych dokumentów znajdujących się w tych aktach;

b) braku wskazania, w jaki sposób oceniono dowody mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a w szczególności dokumenty znajdujące się w aktach sprawy XV K 1145/09,

c) braku wskazania przyczyn, dla których niektóre wnioski dowodowe zostały oddalone (vide: postanowienie na posiedzeniu w dniu 15 listopada 2012 roku), a niektóre zostały pominięte przy braku wydania postanowienia oddalającego;

7) naruszenie art. 73a ust. 2 i 5 k.k.w. w zw. z art. 209 k.k.w. poprzez uznanie, że monitorowanie kącika sanitarnego celi nr 30 pawilonu D nie było możliwe i skutkowało odpowiedzialnością pozwanego za naruszenie dóbr osobistych osadzonego w sytuacji, gdy ustawodawca przewidział taką możliwość zabezpieczając przy tym prywatność osoby osadzonej;

8) naruszenie art. 446 § 3 k.c. poprzez:

a) błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że o zakresie pogorszenia sytuacji życiowej w rozumieniu tego przepisu w odniesieniu do zdarzeń sprzed 3 sierpnia 2008 roku poprzedzającego wprowadzenie do systemu prawnego art. 446 § 4 k.c. ustawą z dnia 30 maja 2008 roku o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2008 roku, Nr 116 poz. 731) decydują jedynie niekorzystne zmiany bezpośrednio w sytuacji materialnej najbliższych członków rodziny zmarłego wówczas, gdy prawidłowa wykładnia tego przepisu prowadzi do wniosku, że rekompensacie w ramach stosownego odszkodowania podlegają także szkody niemajątkowe, które polegają na obiektywnym pogorszeniu pozycji życiowej danej osoby w świecie zewnętrznym;

b) uznanie, że kwestia formalnego zgłoszenia jako płatnika składek, a także opodatkowania dochodu ma znaczenie dla przyjęcia istotnego pogorszenia sytuacji życiowej członków rodziny zmarłego;

c) uznanie, że członkom rodziny zmarłego wykraczającego poza ramy porządku prawnego nie przysługuje roszczenie o zapłatę stosownego odszkodowania;

9) naruszenie art. 446 § 3 k.c. i 446 § 2 k.c. w zw. z art. 417 k.c. poprzez niezastosowanie tych przepisów w sytuacji, gdy prawidłowa ocena dotychczas zebranego w sprawie materiału prowadzi do wniosku, że ziściły się przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego, a wskutek śmierci A. Ł. (2) doszło do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej powódek skutkującego obowiązkiem zapłaty stosownego odszkodowania (art. 446 § 3 k.c.) oraz do powstania po stronie małoletniej A. Ł. (1) roszczenia o zapłatę renty (art. 446 § 2 k.c.).

Wnosiła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na jej rzecz tytułem odszkodowania kwoty 400.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 22 kwietnia 2008 roku do dnia zapłaty, zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kwoty 1.000 złotych miesięcznie tytułem renty płatnej do 15-go każdego miesiąca do rąk przedstawicielki ustawowej - matki K. G. z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia w płatności oraz zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego za I instancję według norm przepisanych, a także zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego za II instancję według norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

Domagała się:

1. wezwania i przesłuchania w charakterze świadków (wniosek zgłoszony w punkcie 1 pisma procesowego powódek z dnia 27 czerwca 2012 roku) S. G., J. R., J. M. - na okoliczność warunków życia powódki przed i po śmierci ojca, potrzeb powódki, rozmiaru krzywdy, wysokości szkody, usprawiedliwionych potrzeb powódki, stanu psychicznego dziecka po śmierci ojca,

2. wezwania i przesłuchania w charakterze świadków (wniosek zgłoszony w punkcie 2 pisma procesowego powódek z dnia 27 czerwca 2012 roku):

a) D. B. na okoliczność nieprawidłowości w Areszcie Śledczym w B. (ilość osób, które pełniły służbę na nocnej zmianie, zaniedbań w Areszcie Śledczym, korzystania przez A. Ł. (2) z pomocy psychologa, zaniedbań co do posiadania kluczy do cel - brak kluczy u funkcjonariusza oddziałowego, błędów co do montażu, obserwacji i zasięgu monitoringu, istnienia przebarwień na monitorze z podglądem celi nr 30),

b) G. G. na okoliczność zachowania A. Ł. (2), zbagatelizowania jego stanu przez Areszt Śledczy w B.;

c) A. K. na okoliczność zachowania się A. Ł. (2), braku prawidłowej reakcji Aresztu Śledczego w B., zbagatelizowania zachowania A. Ł. (2), podejmowania decyzji o osadzeniu A. Ł. (2) w konkretnej celi, nieprawidłowości w Areszcie Śledczym w zakresie kontrolowania zachowania osadzonych, nieprawidłowości w zakresie pola obserwacji kamery monitoringu;

d) M. S. (2) na okoliczność faktycznej świadomości pracowników Aresztu Śledczego w B. co do sytuacji A. Ł. (2);

e) A. W. na okoliczność faktycznej świadomości pracowników Aresztu Śledczego w B. co do sytuacji A. Ł. (2);

6) przeprowadzenie dowodu z dokumentów wskazanych w punkcie 5-8 pisma procesowego powódek z dnia 27 czerwca 2012 roku na okoliczności tam wskazane;

3) dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychologa na okoliczność ustalenia rozmiaru krzywdy, bólu i cierpienia powódki wskutek śmierci ojca w oparciu o wywiad psychologiczny i badania powódki (wniosek zgłoszony w punkcie 3 pisma procesowego powódek z dnia 27 czerwca 2012 roku);

4) przeprowadzenie dowodu z przesłuchania przedstawicielki ustawowej powódki A. Ł. (1), tj. K. G. na okoliczność znacznego pogorszenia sytuacji życiowej powódki, osłabienia aktywności życiowej i motywacji do życia po śmierci A. Ł. (2), związania emocjonalnego powódki ze zmarłym A. Ł. (2), pomocy jaką okazywał jej zmarły, wystąpienia znacznej szkody o charakterze niemajątkowym (utruty oczekiwanego na przyszłość wsparcia i pomocy, możliwości poprawy

warunków życia) oraz w konsekwencji na okoliczność wysokości stosownego do potrzeb powódki odszkodowania oraz wysokości renty dla powódki (wniosek zgłoszony w punkcie 9 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne co do sytuacji osobistej i prawnej A. Ł. (2), co do popełnienia przez niego samobójstwa w Areszcie Śledczym w B., jak też co do wyników przeprowadzonych w tym Areszcie po śmierci A. Ł. (2) wizytacji sędziego wizytatora ds. penitencjarnych Sądu Okręgowego w Białymstoku i postępowania wyjaśniającego Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej, a także wyników postępowania karnego w sprawie funkcjonariusza Służby Więziennej D. B. toczącego się przed Sądem Rejonowym w Białymstoku, sygn. akt XV K 1145/09. Ustalenia te, za wyjątkiem ustaleń dotyczących okresu, w którym A. Ł. (2) utrzymywał się z legalnych źródeł, nie były kwestionowane. Ustalenia Sądu I instancji, że A. Ł. (2) utrzymywał się z legalnych źródeł jedynie w okresie 2000-2002 nie zostały podważone przez skarżącą. Nie zaoferowała ona bowiem żadnego dowodu, że A. Ł. (2) utrzymywał się z legalnych źródeł w innym okresie. Trzeba przy tym wskazać, że ustalenia Sądu Okręgowego co do wykonywania pracy przez A. Ł. (2) w okresie 2000-2002 budzą wątpliwości w świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego, ale ustaleniami tymi Sąd Apelacyjny jest związany, z racji zaskarżenia wyroku tylko przez powódkę A. Ł. (1). Tak więc wszystkie te ustalenia Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne.

Z kolei ustalenia Sądu I instancji co do braku świadomości, niewiedzy funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w B. o posiadanym przez A. Ł. (2) statusie świadka koronnego, braku sygnałów, że A. Ł. (2) towarzyszyły myśli samobójcze, jak też co do braku jakichkolwiek uchybień w zachowaniu funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w B. w stosunku do A. Ł. (2) zostały dokonane z naruszeniem art. 233 § 1 k.p.c.

Z przepisu tego wynika, że sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego uznania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Taka ocena dokonywana jest na podstawie przekonań sądu, jego wiedzy i posiadanego doświadczenia życiowego, a nadto winna uwzględniać wymagania prawa procesowego oraz reguły logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i - ważąc ich moc oraz wiarygodność - odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2010 roku, II UK 154/09, LEX nr 583803). Dopuszczenie się przez sąd obraży art. 233 § 1 k.p.c. może polegać albo na przekroczeniu granic swobody oceny wyznaczonej logiką, doświadczeniem, zasadami nauki albo też na niedokonaniu przez sąd wszechstronnego rozważenia sprawy. W tym drugim przypadku wyciągnięte przez sąd wnioski mogą być logiczne i zgodne z doświadczeniem życiowym, jednakże sąd czyni je w oparciu o część materiału dowodowego, a pozostałą część tego materiału, która pozwoliłaby na wyciągnięcie innych wniosków, pomija (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 3 października 2012 roku, I ACa 435/12, LEX nr 1223148).

Zebrane w sprawie dowody nie pozostawiają wątpliwości, że funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. nie zostali oficjalnie poinformowani, iż A. Ł. (2) miał status świadka koronnego w śledztwie prowadzonym przez Prokuraturę Okręgową w Gorzowie Wielkopolskim, a nadto, że A. Ł. (2) nie był objęty ochroną przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Nie można zatem uznać, że funkcjonariusze Aresztu Śledczego wiedzieli, że A. Ł. (2) miał status świadka koronnego. Sąd Okręgowy pominął jednak dowody przemawiające za tym, że funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. domyślali się, iż A. Ł. (2) jest świadkiem koronnym. W nakazie przyjęcia A. Ł. (2) do Aresztu Śledczego w B. wskazano przecież, że podejrzanego należy odizolować od wszystkich osadzonych w Areszcie Śledczym (k. 42 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09). Taki nakaz przyjęcia nie był typowy, na co wskazał chociażby funkcjonariusz Aresztu Śledczego w B. P. S. (k. 1498 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09). Z kolei kierownik działu ochrony Aresztu Śledczego w B. A. K. wskazał, że po zapoznaniu się z nakazem przyjęcia A. Ł. (2) do Aresztu Śledczego w B. nabrał podejrzeń, że jest on świadkiem koronnym (k. 1290 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09). W książce przebiegu służby dowódcy zmiany pod datą 10 kwietnia 2008

roku A. K. zamieścił polecenie zwiększenia częstotliwości kontroli celi, w której przebywał A. Ł. (2) (k. 723 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09).

Zebrany w sprawie materiał dowodowy stanowi też wystarczającą podstawę do ustalenia, że A. Ł. (2) towarzyszyły myśli samobójcze, a funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. zlekceważyli widoczne tego sygnały. W opinii z dnia 11 kwietnia 2008 roku psycholog M. O. (1) wskazał, że ze strony A. Ł. (2) należy spodziewać się zachowań nieprzewidywalnych, m.in. autoagresywnych (k. 77 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09). Z kolei z wniosku o wymierzenie A. Ł. (2) kary dyscyplinarnej z dnia 20 kwietnia 2008 roku wynika, że podczas kontroli celi A. Ł. (2) w herbacie znaleziono 43 tabletki (k. 1136 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09). Funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. wiedzieli przy tym, że A. Ł. (2) jest pod kontrolą psychologa i psychiatry.

Funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. domyślając się, że A. Ł. (2) jest świadkiem koronnym i widząc oznaki złego stanu psychicznego A. Ł. (2) winni byli podjąć odpowiednie, oczywiście przewidziane prawem, działania celem zapewnienia A. Ł. (2) bezpieczeństwa także przed zagrożeniem pochodzącym od niego samego.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lutego 2012 roku (IV CSK 290/11, LEX nr 1136006) wskazał, że z całości przepisów kodeksu karnego wykonawczego dotyczących sposobu wykonywania kary pozbawienia wolności należy wywieść normę prawną, nakładającą na funkcjonariuszy służby więziennej obowiązek sprawowania stałego nadzoru nad skazanymi; nie ulega wątpliwości, że codzienne życie osoby pozbawionej wolności powinno pozostawać pod kontrolą funkcjonariuszy służby więziennej sprawowaną w sposób pozwalający z jednej strony osiągnąć cel orzeczonej kary, z drugiej natomiast zapewnić ochronę osoby skazanego; ochronę tę trzeba rozumieć szeroko, nie tylko jako zapobieganie szkodliwym działaniom innych osób, lecz także zagrożeniom pochodzącym od samych skazanych, np. zamachom samobójczym lub samouszkodzeniom. Stanowisko to Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne.

Zebrane w sprawie dowody, w tym protokół odtworzenia utrwalonych zapisów obrazu (k. 1354-1425 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09), wyjaśnienia D. B. (k. 1944 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09), zeznania świadka R. J. (k. 2829-2830 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09), zeznania świadka T. B. (k. 2834 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09) wskazują, że nad górnym łóżkiem, w lewym górnym rogu celi, w której przebywał A. Ł. (2) zamontowana była jedna kamera na podczerwień, która obejmowała drzwi wejściowe, drzwi do tzw. kąpika sanitarnego, stolik, górne łóżko oraz podłogę, system monitoringu nie obejmował tzw. kąpika sanitarnego.

Podkreślić jednak trzeba, że system monitoringu w celi A. Ł. (2) nie mógł obejmować tzw. kąpika sanitarnego z uwagi na brak podstawy prawnej rangi ustawowej zezwalającej na tak dalece idącą ingerencję w sferę prywatności osoby pozbawionej wolności. Przepisy obowiązujące w dacie śmierci A. Ł. (2) uniemożliwiały zamontowanie kamery w tzw. kąpiku sanitarnym. Przepis art. 73a k.k.w. przewidujący możliwość monitorowania części celi przeznaczonych do celów sanitarno-higienicznych został dodany dopiero ustawą z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. z 2009 roku, Nr 115, poz. 963) i obowiązuje od dnia 22 października 2009 roku.

Zamontowany w celi A. Ł. (2) monitoring nie obejmował jednak również łóżka dolnego, na którym, co trzeba podkreślić, A. Ł. (2) spał. Tak więc w nocy funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. obserwując obraz z kamery zamontowanej w celi A. Ł. (2) nie widzieli go. Także w dzień funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. obserwując obraz z tej kamery nie widzieli A. Ł. (2), jeżeli ten leżał, bądź siedział w odpowiedni sposób na łóżku.

Z kolei protokół oględzin zewnętrznych i wewnętrznych zwłok A. Ł. (2) (k. 655-664 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09) wskazuje, że A. Ł. (2) miał w celi pasek od torby, za pomocą którego się powiesił.

Nie objęcie monitoringiem łóżka dolnego w celi A. Ł. (2) i pozostawienie w tej celi torby z paskiem w sytuacji gdy A. Ł. (2) miał status świadka koronnego, czego funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. domyślali się, i był w złym stanie psychicznym, czego oznaki ci funkcjonariusze widzieli (tabletki w herbacie, opinia psychologa M. O.), stanowiło uchybienie w sprawowaniu należytego nadzoru nad A. Ł. (2).

Nienależytego sprawowania nadzoru nad A. Ł. (2) nie można zaś upatrywać w niewłaściwym kontrolowaniu zachowania A. Ł. (2) przez D. B., który pełnił służbę w czasie popełnienia samobójstwa przez A. Ł. (2). Zebrane w sprawie dowody nie pozostawiają wątpliwości, że D. B. kontrolował zachowanie A. Ł. (2) zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym pragmatyką służbową. Kontrola na oddziale, na którym przebywał A. Ł. (2), żeby była skuteczna, musiała być wykonywana niezauważalnie, co było możliwe jedynie przy pomocy monitoringu. Wizjer bowiem, jak wynika z protokołu oględzin celi, w której przebywał A. Ł. (2), z dokumentacją fotograficzną (k. 3084-3087 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09), stanowi otwór w blasze przegrodzonej metalową dziurkowaną przegrodą zasuwaną metalową zasuwą, a zatem skorzystanie z niego z pewnością nie pozostaje niezauważone przez przebywającego w celi.

To, że D. B. należycie kontrolował zachowanie A. Ł. (2) nie wyłącza odpowiedzialności pozwanego, skoro, jak wskazano powyżej, funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. dopuścili się innych uchybień w sprawowaniu należytego nadzoru nad A. Ł. (2) w postaci nie objęcia monitoringiem łóżka dolnego w celi A. Ł. (2) i pozostawienia w tej celi torby z paskiem.

Sąd I instancji trafnie wskazał, że nie jest możliwe, bez nieustannego naruszania dóbr osobistych osadzonego, zapobieżenie samobójstwu dorosłego człowieka, który jest zdeterminowany, by odebrać sobie życie. Oddziaływania psychologiczne nie są w 100% skuteczne i opierają się przede wszystkim na woli współdziałania pacjenta. Jednostka penitencjarna nie ma też obowiązku ani możliwości nieustannego monitorowania zachowania osadzonego przez funkcjonariuszy, w dacie śmierci ojca powódki nie mogła bez naruszenia prawa poddać monitoringowi kącika sanitarnego. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje jednak, że gdyby funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. objęli monitoringiem całą celę, poza tzw. kącikiem sanitarnym, w której przebywał A. Ł. (2), bądź przenieśli go do celi objętej w całości monitoringiem, odebrali A. Ł. (2) torbę z paskiem, to mogłoby to zapobiec jego śmierci. Uznać zatem należy, że pomiędzy zaniechaniem funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w B. a śmiercią A. Ł. (2) zachodzi związek przyczynowy.

Podkreślenia jednak wymaga, że funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. nie spowodowali śmierci A. Ł. (2), a jedynie istnieje prawdopodobieństwo, że mogli jej zapobiec. Bezspornie to decyzja i działanie A. Ł. (2) doprowadziły do jego śmierci. Zaniechanie podjęcia przez funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w B. odpowiednich działań, które być może zapobiegłyby śmierci A. Ł. (2), w ocenie Sądu Apelacyjnego, przy uwzględnieniu wskazanych wyżej ograniczeń związanych z możliwością działania tylko w granicach prawa, uzasadnia przyjęcie, że przyczynili się oni do śmierci A. Ł. (2) jedynie w części. Biorąc pod uwagę całokształt okoliczności sprawy przyczynienie to należy ustalić na co najwyżej 25%.

Powyższe oznacza, że pozwany Skarb Państwa – Areszt Śledczy w B. ponosi odpowiedzialność za śmierć A. Ł. (2) na podstawie art. 417 § 1 k.c. jedynie w 25%.

Odnosząc się w tym miejscu do zarzutu naruszenia art. 236 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., którego skarżąca upatrywała w dopuszczeniu przez Sąd I instancji dowodu z akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09, oczywiście zgodzić się należy ze skarżącą, że właściwe jest jedynie dopuszczenie dowodu z określonych dokumentów zawartych w aktach innej sprawy. W art. 244 i nast. k.p.c. przewidziano bowiem tylko dowody z dokumentów, a nie dowód z akt innej sprawy. To uchybienie Sądu I instancji nie uzasadniało jednak dopuszczenia przez Sąd Apelacyjny dowodu z dokumentów znajdujących się w aktach Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09 szczególnie wymienionych w punkcie 5 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku (k. 147-154). Skoro bowiem dokumenty te znajdują się w aktach Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09, to de facto dowód z tych dokumentów został dopuszczony.

Sąd I instancji uznając, że zebrane w sprawie dowody nie dają podstaw do ustalenia, iż funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. byli świadomi tego, że A. Ł. (2) posiada status świadka koronnego, że były sygnały, iż A. Ł. (2) towarzyszyły myśli samobójcze, jak też zaistniały jakieś uchybienia w zachowaniu funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w B. w stosunku do A. Ł. (2), nie powinien oddalać wniosku o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków wskazanych

w punkcie 2 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku (k. 147), skoro świadkowie ci mieli zeznawać na te okoliczności. Niedopuszczalne jest bowiem pominięcie zaofiarowanych środków dowodowych z powołaniem się na wyjaśnienie sprawy, jeżeli ocena dotychczasowych dowodów prowadzi w przekonaniu sądu do wniosków niekorzystnych dla strony powołującej dalsze dowody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2007 roku, IV CSK 41/2007, LEX nr 346211). Sąd Okręgowy oddalając wniosek o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków wskazanych w punkcie 2 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku uchybił art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c.

Sąd Apelacyjny, jak wskazano powyżej, przychylił się do stanowiska skarżącej, że funkcjonariusze Aresztu Śledczego w B. byli świadomi tego, iż A. Ł. (2) posiada status świadka koronnego, że były sygnały, iż A. Ł. (2) towarzyszyły myśli samobójcze, jak też zaistniały uchybienia w zachowaniu funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w B. w stosunku do A. Ł. (2). Tym samym nie było podstaw do uwzględnienia ponowionego w apelacji wniosku o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków wskazanych w punkcie 2 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku (k. 147).

Przechodząc do oceny roszczenia powódki A. Ł. (1) o zasądzenie odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej wskutek śmierci ojca A. Ł. (2), mającego oparcie w art. 446 § 3 k.c., należy wskazać, że w orzecznictwie utrwalone jest stanowisko, podzielane także przez Sąd Apelacyjny, że znaczne pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., obejmuje niekorzystne zmiany bezpośrednio w sytuacji materialnej najbliższych członków rodziny zmarłego, jak też zmiany w sferze dóbr niematerialnych, które rzutują na ich sytuację materialną. W ramach ustalenia rozmiaru szkody uwzględnia się zatem takie czynniki niewymierne jak np.: utratę oczekiwanego wsparcia na przyszłość (nie tylko materialnego), cierpienie związane z utratą osoby bliskiej i związane z tym osłabienie aktywności życiowej oraz motywacji do przezwycięzania trudności życia codziennego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 lutego 2013 roku, I ACa 982/12, LEX nr 1289426, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 czerwca 2013 roku, I ACa 183/13, LEX nr 1349956). Ograniczenie się jedynie do aspektu ekonomicznego pogorszenia sytuacji życiowej, jak to uczynił Sąd I instancji, nie uwzględnia właściwej wykładni art. 446 § 3 k.c. Należy przy tym pamiętać, że pogorszenie sytuacji życiowej polega nie tylko na pogorszeniu obecnej sytuacji materialnej, ale także na utracie rzeczywistej możliwości uzyskania stabilnych warunków życiowych oraz ich realnego polepszenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 marca 2013 roku, I ACa 20/13, w LEX nr 1294773). Ocena, czy nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji członków rodziny zmarłego nie może odnosić się wyłącznie do stanu z dnia śmierci poszkodowanego, ale musi prowadzić do porównania hipotetycznego stanu odzwierciedlającego sytuację, w jakiej w przyszłości znajdowałiby się bliscy zmarłego, do sytuacji, w jakiej znajdują się w związku ze śmiercią poszkodowanego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 kwietnia 2001 roku, I ACa 23/01, Wokanda 2002/7-8/77).

A. Ł. (2) przez wiele lat przebywał w aresztach śledczych i zakładach karnych, był też wielokrotnie skazany na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. W dacie śmierci był tymczasowo aresztowany w związku z popełnieniem wielu przestępstw podobnych do tych, za które wcześniej został skazany na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. Wobec tego, że A. Ł. (2) w okresie próby dopuścił się przestępstw podobnych do tych, za które wcześniej został skazany na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, jeszcze przez wiele lat nie odzyskałby wolności. Uzasadnione jest też przekonanie, że w niedługim czasie A. Ł. (2) utraciłby pomoc finansową przyznaną mu w związku z posiadaniem statusu świadka koronnego. Wniosek o cofnięcie A. Ł. (2) statusu świadka koronnego, jak zeznał A. W. (k. 2211-2219, 3008-3013 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09) wpłynął już w dniu 2 kwietnia 2008 roku. A. Ł. (2) był jednak stosunkowo młodym człowiekiem. Po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności mógł zatem podjąć pracę, nie można bowiem zakładać, że po opuszczeniu zakładu karnego w niedługim czasie by do niego powrócił, czy też nie podjąłby legalnej pracy. Powódka A. Ł. (1) mogłaby liczyć na to, że po opuszczeniu zakładu karnego ojciec wesprze ją finansowo, mogłaby też liczyć, że będzie ją wspierał w podejmowaniu codziennych decyzji. W chwili śmierci A. Ł. (2) powódka A. Ł. (1) miała bowiem niespełna 8 lat, a zebrany w sprawie materiał dowodowy w postaci listów A. Ł. (2) (k. 1105-1107, 1308-1311 akt Sądu Rejonowego w Białymstoku w sprawie XV K 1145/09) nie pozostawia wątpliwości, że A. Ł. (2) był związany emocjonalnie z córką. Wskutek śmierci A. Ł. (2) powódka A. Ł. (1) utraciła szansę na finansowe oraz niematerialne wsparcie z jego strony w przyszłości, po opuszczeniu zakładu karnego.

Tak więc żądanie powódki A. Ł. (1) o zasądzenie odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej wskutek śmierci ojca A. Ł. (2) co do zasady zasługiwało na uwzględnienie.

Rozważając wysokość tego odszkodowania Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że kodeks cywilny nie wskazuje żadnych kryteriów wedle których należy szacować uszczerbek polegający na pogorszeniu sytuacji życiowej, mówiąc jedynie, że odszkodowanie ma być „stosowne”. Wykładnia celowościowa każe przyjąć, że odszkodowanie stosowne to takie, które w sposób dostateczny rekompensuje doznaną szkodę uwzględniając jej rozmiar, długotrwałość, szczególne okoliczności danego przypadku, ale także stopę życiową społeczeństwa. Odszkodowanie przewidziane w art. 446 § 3 k.c. winno przedstawiać konkretną wartość ekonomiczną. Musi wyrażać się taką sumą, która będzie odbierana jako realne adekwatne przysporzenie zarówno przez uprawnionego, jak i z obiektywnego punktu widzenia, uwzględniającego ocenę większości rozsądnie myślących ludzi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2004 roku, IV CK 445/03, LEX nr 173555).

Uwzględniając to, że powódka A. Ł. (1) utraciła ojca w wieku 8 lat, ale także, że na wsparcie finansowe z jego strony mogła liczyć dopiero po opuszczeniu przez niego zakładu karnego, co, jak wskazano powyżej, nie nastąpiłoby szybko, jak również stopę życiową społeczeństwa Sąd Apelacyjny uznał, że odpowiednim odszkodowaniem z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej powódki A. Ł. (1) wskutek śmierci ojca jest kwota 80.000 złotych.

Pozwany, jak wskazano powyżej, odpowiada za śmierć A. Ł. (2) jedynie w 25% i dlatego winien zapłacić na rzecz powódki A. Ł. (1) tytułem odszkodowania z racji znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej wskutek śmierci ojca kwotę 20.000 złotych.

Uzasadnione było też żądanie powódki A. Ł. (1) o zasądzenie odsetek ustawowych od kwoty odszkodowania, skoro z art. 481 § 1 k.c. wynika, że jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, zaś § 2 stanowi, iż jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była z góry oznaczona, należą się odsetki ustawowe. Powódka A. Ł. (1) nie mogła jednak zasadnie domagać się zasądzenia odsetek ustawowych od kwoty odszkodowania od dnia 22 kwietnia 2008 roku. Odszkodowanie nie jest świadczeniem z oznaczonym terminem spełnienia, termin spełnienia tego świadczenia nie wynika też z właściwości zobowiązania i dlatego, stosownie do art. 455 k.c., odszkodowanie winno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Skoro pozwany otrzymał wezwanie do zapłaty na rzecz powódki A. Ł. (1) odszkodowania w dniu 26 lipca 2011 roku (data doręczenia pozwanemu odpisu pozwu), to pozostawał w opóźnieniu z zapłatą tego odszkodowania od dnia 27 lipca 2011 roku i od tej daty zasądzono odsetki ustawowe od kwoty odszkodowania.

Sąd Apelacyjny nie znalazł jednak podstaw do zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki A. Ł. (1) renty.

Z art. 446 § 2 k.c. wynika, że osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Pamiętać przy tym należy, że przewidziana w art. 446 § 2 k.c. przesłanka potrzeb uprawnionego obejmuje wszystkie potrzeby uprawnionego rzeczywiście zaspokajane przez zmarłego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2008 roku, III CSK 386/07, LEX nr 442529).

A. Ł. (2) przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego względem powódki A. Ł. (1) nie byłby w stanie w żadnym zakresie zaspokoić jej potrzeb. Jak wskazano powyżej, był on wielokrotnie karany, przez wiele lat przebywał w aresztach śledczych i zakładach karnych. Miał też orzeczonych szereg kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. W okresie próby, w 2008 r. popełnił 20 przestępstw podobnych (przyznał to przed Sądem Rejonowym w Białymstoku), doszłoby zatem do obligatoryjnego tzw. odwieszenia zawieszonych kar, a także do skazania za nowe przestępstwa. Nie ulega wątpliwości, że w wyniku powyższego musiałby on odbyć karę wieloletniego pozbawienia wolności i jeszcze przez wiele lat przebywać w jednostkach penitencjarnych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego jest wysoce prawdopodobne, że A. Ł. (2) odzyskałby wolność już po uzyskaniu przez powódkę

pełnoletności. Nadto w niedługim czasie, najpewniej już w kwietniu 2008 r. utraciłby pomoc finansową przyznaną mu w związku z posiadaniem statusu świadka koronnego. Oznacza to, że faktycznie nie byłby on w stanie nawet w najmniejszym zakresie zaspokajać potrzeb córki przez cały czas trwania obowiązku alimentacyjnego z uwagi na brak możliwości zarobkowych. Ponadto A. Ł. (2), jak wynika z wiążących ustaleń Sądu Okręgowego, pracował legalnie jedynie od grudnia 2000 roku do maja 2002 roku. Nie miał praktycznych kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 224 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c., którego skarżąca upatrywała w nieprzeprowadzeniu zawnioskowanych przez nią dowodów wymienionych w punktach 1, 3 i 9 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku (k. 146-147, 154) wskazać należy, że Sąd Apelacyjny nie widział podstaw do dopuszczenia tych dowodów. W pierwszej kolejności trzeba zaznaczyć, że powódka A. Ł. (1) w niniejszym postępowaniu nie domagała się zasądzenia na jej rzecz zadośćuczynienia za śmierć ojca, choć oczywiście mogła dochodzić tego zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. Wobec jednak tego, że powódka nie wystąpiła z roszczeniem o zadośćuczynienie za śmierć jej ojca, nieprzydatne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy były dowody z zeznań świadków, czy opinii biegłego psychologa na okoliczność rozmiaru krzywdy powódki A. Ł. (1).

Trzeba też pamiętać, że wniosek o dopuszczenie dowodu winien być poprzedzony twierdzeniami faktycznymi co do okoliczności, na które ma być przeprowadzony ten dowód. Jeżeli strona nie opiera swojego roszczenia na danej okoliczności faktycznej, to nie można uznać, że zgłoszony przez nią dowód na tę okoliczność jest przydatny do rozstrzygnięcia sprawy. Powódka A. Ł. (1) nie twierdziła, że wskutek śmierci ojca osłabła jej aktywność życiowa i utraciła motywację do życia i dlatego nie było podstaw do dopuszczenia dowodu z zeznań świadków i matki powódki A. Ł. (1) na okoliczność stanu psychicznego powódki, osłabienia jej aktywności życiowej i utraty motywacji do życia.

Nie było też podstaw do dopuszczenia dowodu z zeznań świadków i matki powódki A. Ł. (1) na okoliczność usprawiedliwionych potrzeb powódki, warunków życia powódki, znacznego pogorszenia sytuacji majątkowej powódki po śmierci A. Ł. (2). Usprawiedliwione potrzeby A. Ł. (1) miałyby znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, gdyby mogły być zaspokojone przez A. Ł. (2), a, jak wskazano powyżej, A. Ł. (2) nie byłby w stanie w żadnym zakresie zaspokoić potrzeb powódki. Warunki życia powódki A. Ł. (1) po śmierci A. Ł. (2) nie mogły mieć znaczenia dla zasadności żądania o odszkodowanie z tytułu znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej wskutek śmierci ojca. Gdyby bowiem A. Ł. (2) żył, to przez długi czas nie przyczyniłby się do polepszenia warunków życia powódki, skoro przez wiele lat odbywałby kary pozbawienia wolności, a jednocześnie utraciłby pomoc finansową z tytułu posiadania statusu świadka koronnego. Nie było też potrzeby dopuszczenia dowodu z zeznań matki powódki A. Ł. (1) na okoliczność związania emocjonalnego A. Ł. (2) z córką, skoro okoliczność ta wynikała z zebranych w sprawie dowodów w postaci listów A. Ł. (2) i okoliczność tę Sąd Apelacyjny uwzględnił ustalając zakres wsparcia (w tym finansowego), na jaki powódka mogła liczyć ze strony ojca A. Ł. (2).

Dlatego Sąd Apelacyjny również oddalił ponowiony w apelacji wniosek o dopuszczenie dowodów wymienionych w punktach 1, 3 i 9 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku (k. 146-147, 154), a także dowodów wymienionych w punktach 6 i 8 pisma procesowego z dnia 27 czerwca 2012 roku (k. 154), które miały być przeprowadzone także na okoliczność wysokości kosztów utrzymania powódki A. Ł. (1) i znacznego pogorszenia jej sytuacji majątkowej po śmierci ojca.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. wskazać należy, że pisemne motywy zaskarżonego wyroku zawierają wszystkie wymagane przez ten przepis elementy. Obejmują one omówienie zarówno podstawy faktycznej rozstrzygnięcia ze wskazaniem dowodów, na których Sąd się oparł, jak i wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Dla wypełnienia przez sąd obowiązku wynikającego z art. 328 § 2 k.p.c. bez znaczenia pozostaje okoliczność, czy wskazana przez ten sąd podstawa faktyczna i prawna rozstrzygnięcia oraz ocena stanowisk stron są prawidłowe. Trzeba przy tym pamiętać, że obraza art. 328 § 2 k.p.c. ma miejsce jedynie wówczas, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku, nie posiadając wszystkich koniecznych elementów wskazanych w tym unormowaniu lub zawierając oczywiste braki, uniemożliwia dokonanie kontroli apelacyjnej, a taka sytuacja nie miała miejsca w niniejszej sprawie.

Korekty wymagało rozstrzygnięcie Sądu I instancji w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych od powódki A. Ł. (1) na rzecz pozwanego.

W myśl wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c. zasady odpowiedzialności za wynik procesu strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Wyjątek od tej ogólnej zasady przewiduje art. 102 k.p.c., który pozwala w szczególnie uzasadnionych wypadkach na zasądzenie od strony przegrywającej tylko części kosztów lub nieobciążenie jej w ogóle kosztami. Przepis art. 102 k.p.c. jest rozwiązaniem szczególnym, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności. Nie konkretyzuje on pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1973 roku, II CZ 210/73, LEX nr 7366). Według doktryny do okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek zastosowania dyspozycji omawianego przepisu zaliczyć można nie tylko te związane z samym przebiegiem postępowania, ale również dotyczące stanu majątkowego strony. Sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, że bez uszczerbku dla własnego utrzymania nie byłaby ona w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia – na podstawie art. 102 k.p.c. – od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, lecz łącznie z trudną sytuacją ekonomiczną wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego.

W odniesieniu do A. Ł. (1) zachodził przypadek, o jakim mowa w art. 102 k.p.c. Powódka jest osobą małoletnią i pozostaje na utrzymaniu matki, która osiąga wynagrodzenie w kwocie 2.200 złotych miesięcznie. A. Ł. (1) nie jest zatem w stanie ponieść jakichkolwiek kosztów procesu. Za odstąpieniem od obciążania powódki A. Ł. (1) kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej przemawia też to, że powódka domagała się roszczeń związanych ze śmiercią jej ojca.

Wobec powyższego, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., orzeczono reformatoryjnie jak w punkcie I sentencji. W pozostałej części apelacja jako pozbawiona uzasadnionych zarzutów podlegała oddaleniu w oparciu o art. 385 k.p.c., o czym orzeczono w punkcie II sentencji.

Jednocześnie na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpiono od obciążania powódki A. Ł. (1) kosztami procesu w drugiej instancji z uwagi na wskazaną wyżej sytuację majątkową powódki i charakter niniejszej sprawy.